

3. Ганстер Т. Смайлики у листуванні: за і проти URL: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/02/13/152140/> (дата звернення: 25.02.2021).

4. Wei Y. Investigating the use of mobile instant messaging and its impacts 2014. URL: <http://www.cs.bham.ac.uk/~rjh/courses/ResearchTopicsInHCI/2014-15/Submissions/wei--yunhao.pdf> (accessed on February 25, 2021).

Межов О. Г., докт. філол. наук,
професор кафедри української мови,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Формування пунктуаційних компетентностей здобувачів освіти засобами синтаксису

Одне із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти – формування культуромовної компетентності майбутніх фахівців, складником якої є правописні вміння й навички, передовсім орфографічні та пунктуаційні. Орфографічно-пунктуаційні компетентності віддзеркалюють загальну мовленнєву культуру особистості й уможливають втілення ціннісного навчально-розвивального аспекту української мови в усіх видах комунікативної діяльності [1]. На філологічних і педагогічних спеціальностях університетів їх формують окремі дисципліни на зразок «Практикум з українського правопису», «Правописна компетентність учителя», «Синтаксис української мови», «Культура української мови» тощо. Якщо поглибленню орфографічної грамотності студентів нефілологічних спеціальностей приділено належну увагу під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійними спрямуванням», то розвиток пунктуаційних умінь і навичок зазвичай викладачі недостатньо практикують, мотивуючи це незначною кількістю аудиторних годин у закладах вищої освіти або ж ґрунтовним засвоєнням пунктуаційних норм у закладах загальної середньої освіти. Унаслідок цього випускники вишів почасти забувають правила пунктуації, а відповідно й неправильно розставляють розділові знаки в текстах насамперед професійної комунікації.

Правопис будь-якого слова сьогодні можна перевірити в Інтернеті, задавши його в пошуку багатьох онлайн-словників, а розділовий знак таким швидким способом не перевіриш: для цього потрібно як мінімум знайти і прочитати правило в підручнику чи «Українському правописі», проаналізувати аналогічні приклади, актуалізувати знання синтаксичної будови речення і под., що вимагає чимало часу. Отож, першочергове завдання викладача – навчити студентів у найрізноманітніших життєвих ситуаціях самостійно користуватися українським правописом і навчально-довідковою літературою, які завантажено на багатьох освітніх платформах. Крім того, важливо добре усвідомити структурний, смисловий та інтонаційний принципи української пунктуації, а також мати глибокі знання синтаксичної структури, змістових відношень і зв'язків, особливостей інтонуювання різних типів речень. Саме на цих аспектах доцільно найбільше зосередити увагу здобувачів освіти, адже для належної пунктуаційної грамотності недостатньо лише завчити відносно невелику

кількість правил уживання розділових знаків (майже із трьохсот сторінок «Українського правопису» на пунктуацію відведено лише сорок [3]), головне – вміти їх практично застосовувати в писемному мовленні.

Викладач-словесник має наголосити, що вся пунктуаційна система мови базується на трьох основних принципах – синтаксичному (структурному), змістовому й інтонаційному [2]. Найпростіший для засвоєння є структурний принцип, відповідно до якого зумовлені синтаксичною будовою речення розділові знаки є обов'язковими: крапка між реченнями в тексті, кома між частинами складного речення, однорідними членами, при звертаннях, вставних словах, уточненні тощо. Найважче сприймають здобувачі освіти правила пунктуації, базовані на смисловому (логічному) принципі, за якого структурно-синтаксичне членування підпорядковане логічному. Це такі пунктограми, як кома при однорідних означеннях, що характеризують предмет в одному плані; при відокремлених означеннях, прикладках і обставинах, які виражають додаткові значення причини, умови, часу, допустовості і под.; двокрапка й тире між частинами безсполучникових складних речень із відповідно пояснювальними, причиновими, з'ясувальними, умовно-наслідковими, причиново-наслідковими відношеннями та ін. Саме розділові знаки в таких конструкціях є маркерами синтаксичних значень, а зміна розділового знака зумовлює інший характер семантичних (логічних) відношень.

Без знання синтаксису речення тут не обійтися, а тому викладач повинен допомогти студентам актуалізувати набуті синтаксичні компетентності в шкільному курсі української мови, доцільно добираючи дидактичний матеріал – передовсім різностильові тексти з усіма видами простих і складних речень. Виразне їх інтонування та синтаксично-пунктуаційний аналіз сприятимуть належному засвоєнню пунктуаційних норм. Наступним етапом мають стати завдання на редагування текстів із синтаксичними й пунктуаційними помилками, а також створення власних висловлень соціокультурної та професійної тематики, зокрема доповідей, публічних виступів, есе, ділових паперів із правильною розстановкою і поясненням розділових знаків. При цьому не варто забувати й про тісно пов'язаний зі структурним і смисловим інтонаційний принцип української пунктуації, за яким крапку, знак питання чи знак оклику в кінці речення ставлять відповідно до комунікативної мети висловлення; комою або знаком оклику виділяють звертання, дужками або тире – вставлені конструкції, комами або тире – відокремлені прикладки залежно від наявності / відсутності особливого експресивного забарвлення. Інтонаційно-смисловий принцип є основою авторської пунктуації, особливо тире, що нерідко суперечить літературним нормам, проте стилістично увиразнює писемне мовлення. Постійне практикування виразного читання чужих текстів чи правильного інтонування власних висловлень під час вивчення лінгвістичних дисциплін сприятиме не лише розвиткові культури усного зв'язного мовлення майбутніх фахівців, а й їхньої пунктуаційної грамотності.

Лише цілеспрямоване та взаємопов'язане пропорційне вдосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) у процесі мовної освіти забезпечить належний рівень комунікативних компетентностей і формування культуромовної особистості фахівця. Незнання законів рідної мови, зокрема синтаксичних і пунктуаційних, унеможлиблює належне опанування іноземних мов, адже недостатньо мати багатий словниковий запас, а й треба вміти ці слова правильно поєднувати між собою для творення зв'язного логічного мовлення з виразним інтонуванням, нормативним граматичним та пунктуаційним оформленням.

Список використаної літератури

1. Попович І. До проблеми підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 3. С. 13–18.
2. Сегін Л. В. Українська пунктуація: здобутки, проблеми, перспективи опису та кодифікації. *Українська мова*. 2018. № 3 (67). С. 80–91.
3. Український правопис / Національна академія наук України. Київ, 2019. 391 с. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20seredny /05062019-opovl-pravo.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20seredny%20opovl-pravo.pdf) (дата звернення: 10.03.2021).

Мельник І. А., докт. філол. наук, доцент,
професор кафедри української мови,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Значення курсу «Фонетика і лексикологія української мови» у професійній підготовці майбутніх учителів-словесників

Метою сучасної освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Навчальний курс «Фонетика і лексикологія української мови» належить до провідних навчальних нормативних дисциплін, що забезпечують вищу лінгвістичну освіту студентів – здобувачів освітнього ступеня Бакалавр, професійної кваліфікації – Учитель української та англійської / польської мов, української та зарубіжної літератури закладу середньої освіти, освітньої кваліфікації – Бакалавр середньої освіти зі спеціалізації «Середня освіта. Українська мова та література. Світова література».

Фонетичний та лексичний рівні – початкові ланки вивчення мовної структури – закладають надійне підґрунтя для подальшого сприйняття та розуміння словотвору, морфології, синтаксису, пунктуації української мови, які